

Súčasný vedecko-technický pokrok spôsobuje rýchly rast nových poznatkov, prehĺbovanie poznatkov vo všetkých oblastiach vedeckého výskumu. Zároveň ukazuje na nevyhnutnosť komplexnejších prístupov pri riešení aktuálnych problémov vedeckého poznania, čo sa samozrejme nezaobíde bez interdisciplinárnych podujatí. Týka sa to aj aktuálnych problémov súčasnej astronómie, ktoré sa nedajú riešiť len astronomickými prostriedkami. A tak Slovenská filozofická spoločnosť pri SAV (SFS—SAV) a Slovenská astronomická spoločnosť pri SAV (SAS—SAV) v spolupráci s Ústavom filozofie a sociológie SAV (ÚFS—SAV) a Astronomickým ústavom SAV (AÚ—SAV) usporiadali v dňoch 4. — 7. mája 1982 v Starej Lesnej vo Vysokých Tatrách interdisciplinárne sympóziu *Filozofické a metodologické problémy súčasnej astronómie*.

Cieľom sympózia bolo vzhľadom na dosiahnuté výsledky a nové objavy v astronómii za posledné štvrtstoročie komplexnejšie objasniť špecifikum a úroveň súčasnej etapy revolúcie v astronómii, analyzovať najnovšie koncepcie a teórie vývinu vesmíru, striktnejšie formulovať úlohy dialektickomaterialistickej filozofie pri objasňovaní filozoficko-metodologických a svetonázorových aspektov súčasnej astronómie, ako aj prediskutovať aktuálne metodologické východiská výskumu mimozemských civilizácií.

Sympóziu otvoril prof. PhDr. R. Šíma, DrSc., predseda SFS SAV. Ukázal na aktuálnosť spájania odborníkov v interdisciplinárnych podujatiach pri riešení aktuálnych problémov, ktoré pred ľudstvo stavajú výdobytky súčasnej vedy. Význam sympózia vyzdvihol aj vzhľadom na svetonázorové aspekty súčasnej astronómie, ktorej poznatky sa vo veľkej miere zúčastňujú na vytváraní vedeckého obrazu sveta.

Úvodné referáty predniesli PhDr. J. Dubnička, CSc., (ÚFS SAV) *Aktuálne filozofické a metodologické problémy súčasnej astronómie* a RNDr. J. Štohl, CSc., (AÚ SAV) *Problémy a perspektívy súčasnej astronómie*.

Prvý referát bol venovaný analýze filozofických základov prírodných vied so zameraním na súčasnú astrofyziku a kozmológiu. Autor rozobral charakteristické črty súčasnej etapy revolúcie v astronómii, dialektiku poznávania evolučných procesov vo vesmíre s kritickým pohľadom na rôzne evolučné koncepcie súperiace v súčasnej astronómii, niektoré aktuálne filozoficko-metodologické problémy súčasnej kozmológie — modely vesmíru, základné princípy kozmologického modelovania, princíp extrapolácie, vedecká idealizácia, interpretácia teórie atď. Časť referátu bola venovaná filozofickým a metodologickým problémom výskumu mimozemských civilizácií.

Referát J. Štohla bol zameraný na analýzu súčasných problémov a perspektív ďalšieho vývoja astronómie z hľadiska jej najnovších objavov a poznatkov. Zaoberal sa predovšetkým dynamickým aspektom vývoja vesmíru a niektorými evolučnými teóriami, rozpracovávanými v súčasnej astronómii. Vývojovú dynamiku vesmírnych objektov autor demonštroval na vývoji hviezd, hviezdnych asociácií, galaxií, na vývoji vesmíru — tej časti nášho sveta, ktorý vznikol big-bangom.

Referáty boli doplnené koreferátmi a vystúpeniami, v ktorých sa podrobnejšie analyzovali jednotlivé problémy uvedené v referátoch. Člen. korešp. Ján Bodnár, DrSc., (ÚFS SAV) vo svojom koreferáte *Na hraniciach filozofie a astro-*

nómie sa zaoberal vzájomným vzťahom filozofie a prírodných vied so zameraním na kompetenciu filozofie pri objasňovaní základných princípov a kategóriálnej vybavenosti prírodovedného poznania. Demonštroval to na analýze pojmov „svet“ a „vesmír“ ako dvoch rozdielnych kategórií — filozofickej a špeciálnovednej. Zároveň ukázal, ako nerešpektovanie špecifickosti pojmov často vedie k neadekvátnym interpretáciám dosiahnutých výsledkov a často k nežiadúcim kolíziám medzi filozofiou a špeciálnymi vedami. Časť koreferátu sa zaoberala integratívnou funkciou súčasnej kozmológie vo vedeckom poznaní.

Koreferát RNDr. A. Hajduka, CSc., [AÚ SAV] *K problémom mimozemských civilizácií* bol venovaný aktuálnym problémom súčasného výskumu mimozemských civilizácií. Zaoberal sa možnosťami a predpokladmi vývoja hmoty vo vesmíre až po vznik života, vývinom organickkej hmoty až po vznik rozumného života a jeho ďalšími možnosťami vývoja do úrovne vyspelej technickej civilizácie, ktorá je schopná sa už zmocňovať okolitého kozmického priestoru. Z tohto aspektu bola zaujímavá analýza známej Drakeovej formuly pre výpočet existujúcich civilizácií vo vesmíre.

V poslednom období veľa rozruchu vzniklo okolo objavu nenulovej hmotnosti neutrína. Najnovším výsledkom výskumu neutrín, ako aj dôsledkom týchto poznatkov na konštruovanie modelov vesmíru, bol venovaný koreferát doc. RNDr. P. Paľuša, CSc., (PrFUK) *Kozmologický problém neutrín*.

Vo vystúpeniach sa ďalej analyzovali problémy superhustých stavov hmoty a s tým súvisiací problém singularít vo vesmíre (RNDr. D. Chochol, CSc., AÚ SAV), vzťah filozofických a špeciálnych kategórií — svet, materiálny svet, objektívna realita, vesmír, metagalaxia atď. (doc. PhDr. J. Suchý, CSc., Katedra filozofie FFUK; prom. fil. V. Macák, ÚML VŠP Nitra), súčasné hranice a možnosti poznávania kozmických objektov (RNDr. Antalová, CSc., AÚ SAV), predpoklady výpovedí o vzdialenej minulosti a budúcnosti (doc. PhDr. J. Coufal, CSc., Kat. fil. FFUK), aktuálne problémy teórií vývoja hviezd (RNDr. Tremko, CSc., AÚ SAV), ako aj niektoré otázky vzťahu filozofie a vedy (doc. PhDr. F. Mihina, CSc., ÚML UPJŠ Prešov).

K predneseným príspevkom prebiehala veľmi bohatá a podnetná diskusia, v ktorej sa vyjasňovali stanoviská k predneseným problémom tak z hľadiska filozofov, ako aj astronómov.

Veľmi dobrý priebeh mala diskusia za okrúhlym stolom, kde boli nastolené tri aktuálne okruhy problémov.

1. Pojmy „materiálny svet“ a „vesmír“. Problém kompetencie, dialektickej jednoty a deliacej čiary. Vstupné slovo predniesol člen korešpondent J. Bodnár (ÚFS SAV).

2. Problém singularity vo svetle najnovších objavov a metód (Platnosť fyzikálnych zákonov). Vstupné slovo predniesol RNDr. J. Štohl, CSc., (AÚ SAV).

3. Problém mimozemských civilizácií z hľadiska astronómie a filozofie. Vstupné slovo predniesol RNDr. A. Hajduk, CSc., (AÚ SAV).

Problémy nastolené za okrúhlym stolom boli v mnohých aspektoch prehĺbené, rozvinuté a čo považujeme za veľmi dôležité, v tvorivej diskusii sa dарило zjednocovať aj pojmovú platformu. Mnohé problémy však zostali otvorené a bude nevyhnutné sa k nim v ďalšom období znovu vrátiť.

J. Dubnička